

VERSLAG VAN DE VAKGROEP HEEM- TUINBEHEERDERS

De vakgroep heemtuinbeheerders is een initiatief van de Stichting Oase. Deze stichting is een landelijk kenniscentrum voor natuur- en heemtuinen in ons land. Deze vakgroep komt een aantal keren per jaar bijeen.

Telkens gericht op een bepaald thema, zoals natuurontwikkeling, grasland beheer, enz.

Onlangs hebben we met een aantal collega's een bezoek gebracht aan Zuid-Limburg. Voor natuurliefhebbers en floristen een waar eldorado.

De groep bestond deze keer uit 17 personen, afkomstig uit heemtuinen uit Amsterdam, Den Haag, Leiden, Kampen, Dordrecht enz. Johanna en ik vertegenwoordigden, zoals gewoonlijk, de Heemtuin uit Muntendam.

De Orchideeëntuin

De tweede dag gingen we op bezoek bij Staatsbosbeheer in het Garendal. Hier hebben we o.a. de orchideeëntuin bezocht.

Deze tuin bevat de meeste orchideeënsoorten die voorkomen in het Limburgse landschap.

Het is altijd maar afwachten wat er zal bloeien in de tweede week van mei, maar dat viel erg mee.

Namen als het soldaatje, apenorchis en de poppenorchis spreken wel tot de verbeelding.

Als je goed kijkt zijn de Nederlandse namen wel aardig gekozen. Want de apenorchis lijkt ook echt op een slingeraapje met zijn pootjes alle kanten uit.

De tuin is overigens aangelegd met orchideeën afkomstig uit Noord-Frankrijk.

Hiervoor zijn niet enkel de planten gestoken, maar ook zoden zodat de schimmel, die in symbiose leeft met de orchidee, meekwam. Je moet wat doen voor het publiek!

De vergrassing wordt tegengegaan door de inzet van het Limburgs mergellandschap.

Heemtuin bij het kasteel in Valkenburg

Heemtuinen kunnen er erg verschillend uitzien. Dit wordt niet enkel bepaald door de ligging, grondsoorten enz., maar ook door de mensen die verantwoordelijk zijn voor het beheer.

Dit konden we goed zien toen we een bezoek brachten aan de Heemtuin in Valkenburg, nabij het kasteel.

Hier is het niet de natuur die bepaalt, maar de mens. Strakke perken en borders bepalen het beeld. Hier en daar laat men de natuur even voorzichtig zijn gang gaan. Maar wel binnen de afgesproken ruimte. Zo is een groot gazon voorzien van enkele vierkante meters bloemrijker grasland.

Je bent geneigd dit niet te zien als een Heemtuin in de zin van een tuin waar je natuurlijke processen kunt volgen in de tijd. Maar meer als een instructieve tuin met ook aandacht voor de wilde flora.

Ingendaal, natuurontwikkelingsproject langs de geul

Hier wandel je langs een voor Nederlandse begrippen snel stromende rivier.

Maar het aardige is dat ze proberen de snelheid er wat uit te halen

door de bomen, veelal populieren, die her en der op een natuurlijke wijze sneuvelen te laten liggen.

Hierdoor gaat het water een andere route kiezen, waardoor er aan de ene kant van de rivier uitspoeling ontstaat en aan de andere kant juist ophoping van zand en grind. Hierdoor kan een pioniersvegetatie ontstaan. De rivier kiest meer zijn eigen route.

Natuur in het mooie Maastricht

Onder leiding van de stadsecoloog van het NME-centrum van de gemeente Maastricht gingen we op de fiets langs de natuurplekken van de stad. We begonnen onze tocht bij een schooltuin. Hier is een school-natuurtuin ingericht, in nauwe samenwerking met de leraren en de buurtbewoners. Maar vooral ingericht door de leerlingen zelf.

Er is zoveel mogelijk rekening gehouden met de wensen en hobby's van de leraren. Zo was er een leraar die niet zo veel met natuur had, maar wel erg geïnteresseerd was in de geschiedenis van de streek. Zodoende is er een akker aangelegd met oude cultuurgewassen uit de streek.

Verder is er een aquaduct, waarbij het dakwater wordt geleid naar een vochtige bloemenweide. De kinderen hebben zelf gemaakte vlechtwerkafscheidingen aangebracht. Deze bieden huisvesting voor diverse bijensoorten.

Het grove beheerwerk wordt gedaan door een beheerploeg van het NME-centrum.

De stadsforten, die ooit dienst deden als verdedigingswerken, zijn nu de rustplekken in de stad. Ze liggen midden in het drukke lawaaige stadsleven, maar vormen een waar stillegebied. In de jaren zeventig waren deze terreinen geheel dichtgegroeid met boomopslag.

Nadat er een verschrikkelijke moord is gepleegd, is het gebied omgetoverd tot een waardevol natuurelement.

De muren waren onderhevig aan erosie en er is behoorlijk gerestaureerd. Gelukkig is er hierbij voldoende rekening gehouden met de levenswensen van de muurhagedissen. Deze dieren houden van zonnen, maar ook van niet gevoegde muren. Verder zijn er nogal wat gaten geboord waar de hagedis een goed heenkomen kan zoeken.

Enkele leuke planten van de forten zijn de brede ereprijs, wilde reseda en stengelomvattend havikskruid. Die laatste kwam zoveel voor dat deze de bijnaam Maastrichts havikskruid heeft gekregen.

De stadswallen worden beheerd door een kudde Limburgse mergelschappen.

Deze kudde bestaat uit ongeveer 250 dieren. Ze worden op veel terreinen in de stad ingezet.

Als de schapen door de herder van het ene gebied naar het andere moeten, worden de wegen er tijdelijk voor afgezet. Ja zelfs de vierbaansweg wordt met behulp van de politie tijdelijk even stilgelegd. Dan heeft de natuur toch wel een draagvlak binnen de gemeente, dacht ik zo.

Ook de relatie met de hondenliefhebbers is uitstekend te noemen. Zo worden in het graasseizoen gebiedjes tijdelijk afgesloten voor de viervoeters.

Want honden en schapen verdragen elkaar niet zo goed. Het is regelmatig voorgekomen in het verleden dat er schapen van de steile hellingen vielen, doordat ze opgejaagd werden door de honden.

De Sint Pietersberg

In nauwe samenwerking met de Vereniging Natuurmonumenten wordt ook de Sint Pietersberg door de kudde begraasd. Er wordt zo rond half mei al op de krijthellingen gegraasd. Waarbij kleine gedeeltes met behulp van flexrasters worden afgezet. Een klein aantal schapen graast in een week de vegetatie weg en wordt dan verplaatst naar een ander gedeelte. Veel bloemplanten worden dan ook wel weggevreten, maar nog meer grassen. En daar gaat het om.

De bloemplanten weten zich snel te herstellen en kunnen daardoor de concurrentie met de grassen beter aan.

Tot slot was het opvallend dat er veel eenjarigen ontkiemd waren. De oorzaak hiervoor is de warme droge zomer van het afgelopen jaar.

Hier hebben grassen het loodje gelegd en zo ontstonden meer open plekken, waar bijvoorbeeld ruimte kwam voor het bleeksporig viooltje.

Na dat we de fietsen hadden terug gebracht, hadden we het gevoel dat we door de prachtige voorbeelden van natuurtuinen weer voldoende gesterkt waren om vooral door te gaan met onze taak als heemtuinbeheerders.

Zo'n tripje van een paar dagen kan een inspiratiebron zijn voor mensen die de Heemtuin in Muntendam ecologisch zouden willen steunen.

Klaas Steenbergen en Johanna Berghuis